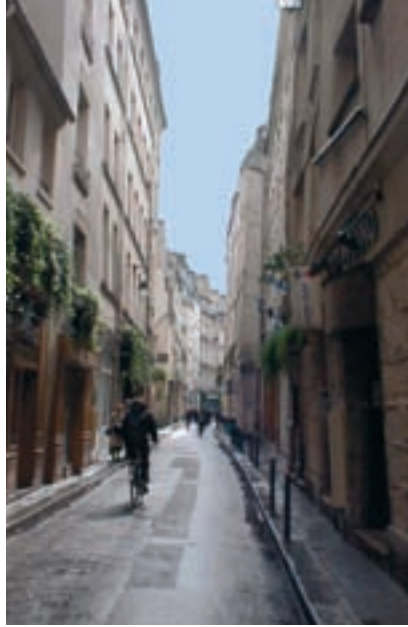

Psikoloji

Yol Gözümde Büyüyor

Çoğu kişi için geçerli olsa gerek; yürürken sık kullanılan bir rota, bir süre sonra olduğundan uzun gelir. Beynilerimizin, verilen bir uzunluğu -sözgelimi 1 kilometre- tahminde çok da başarılı olmadığı, biliminsanlarıca uzun süredir biliniyor. Ancak bununla ilgili çoğu çalışma, yürünen yolun genellikle çizili olduğu yapay ortamlarda gerçekleştirilmiş. İngiltere'nin Manchester Üniversitesi'nden Andrew Crompton'un merak ettiğiyse, bu becerinin gerçek dünya söz konusuken ne durumda olduğu.

Birinci, ikinci ve üçüncü sınıftan 140 mimarlık öğrencisiyle yaptığı çalışmada araştırmacı, öğrencilere yerleşke içinde belirli iki bina arasındaki tahmini uzunluğu sormuş. (Öğrencilerin, belirleyecekleri yolu belirli bir sıklıkta yürümüş olmaları gerekiyor.) Üçüncü sınıf öğrencilerinin, yani belirlediği yolu

en büyük sıklıkta yürümüş olan öğrencilerin, yolu diğer iki gruba göre çok daha 'uzattığını' saptayan Crompton'un sonuçları, sanal dünyada gezinti yaptırılan deneklerle varılan sonuçlarla oldukça tutarlı.

Biliminsanlarına göre bunun bir nedeni, sık kullandığımız bir rotada zaman içinde, daha önce farketmemiş olduğumuz ayrıntıları giderek daha fazla ayırdetmeye başlamamız ve ayrıntılar biriktikçe, uzaklığı da olduğundan daha fazlamış gibi algılamamız. Crompton, bu görüşü de teste tabi tutmaya karar vererek, öğrencileri küçük, renkli ve değişik yapılarla süslü bir kıyı kasabasına götürmüştü. Kasabanın en turistik bölgesinde 500 metre kadar yürütülen öğrencilerin çoğu, yolun yaklaşık 1,5 km olduğu yanılgısında birleşmişler. Ancak araştırmacı, deneyden elde ettiği sonuçların başka etkenlerce de belirlenmiş olabileceği payını bırakma temkinliliğini de gösteriyor.

Uzmanlar uzaklığın da zaman gibi, beynimizde somut olmaktan çok soyut bir kavram olarak yer aldığını söylüyorlar. Gerçek dünyayı bir laboratuvar gibi kullanma beceresi bakımından Crompton'u bir dahi olarak be timleyen, ABD'nin Washington State Üniversitesi'nden James Wise'in belirttiği gibi "dünya yalnızca bir tablo ya da görüntü değil; onunla kurduğunuz iletişime göre şekil değiştiriyor."

Nature, 10 Şubat 2006

Maymunların Gözü Yukarıda

Diğerleri arasında "üst-düzey" ya da "yönetici" konumunda olan maymunlar, Duke Üniversitesi araştırmacılarına göre, altlarından çok birbirlerini kolluyorlar. Sağ ya da sola bakan maymunların resmi gösterildiğinde, diğer üst-düzey maymunların baktığı yöne bakmayı yeğleyen maymunların, alışıktığımız ve şaşırtıcı gelmeyen sosyal olguların ötesinde birşey vurguladıkları düşünülüyor: Bir başkasının bakış yönünü izlemenin, bir refleks olmaktan öte birşey olduğu; yıldırım hızıyla gerçekleştirilen bir sosyal algılama sürecini de içerdiği. İnsanlar söz konusu olduğunda analiz etmesi hiç de zor olmayan durum, maymunlar söz konusu olduğundaysa, araştırmacılar göre hayvan davranışlarını yönlendiren refleks ve sosyal mekanizmaları birbirinden ayırma olanağı sağlayan çok değerli bir hayvan modeli sunuyor.

Deney, genel hatlarıyla şöyle: Makak maymunlarına büyük bir ekranda, tanıdıkları ve

toplumsal olarak kendilerinden üst ya da alt konumda olan maymunların resimleri gösteriliyor. Resimlerdeki maymunların kimi sağa, kimi sola bakar durumda. Resim gösterildikten hemen sonra, ekranın sağ ya da sol tarafına gelişigüzel biçimde bir de "hedef" düşürülüyor. Tabii katılımlarından dolayı maymunlara meyvesuyu ödülüyle teşekkür etmeyi de ihmal etmiyorlar. Epeyce bir denemeden sonra, maymunların bakışı izleme ya da izlememe seçimlerinde statünün oynadığı rolle ilgili olarak istatistiksel bir analiz yapılıyor. Sonuçlara göre, üst düzey maymunların seçimi, diğer üst düzey 'dostlarının' bakış yönünü izlemek biçiminde. 'Halktan' maymunlarsa bu açıdan bir ayırım yapmıyorlar. Ancak araştırmacılar ilginç gelen, halktan maymunların reflekslerinin, üstlerine göre çok daha hızlı olması. "İşte" diyor araştırmacılarından Michael Platt, "bu şekilde, mizaç ya da statü gibi olguların, görünüşte bağımsız iki dikkat sisteminin (bilişsel olarak ya da refleks biçiminde ortaya çıkan dikkat) birbirine göre gücünü nasıl ayarlayabildiğini gösteren kusursuz bir model sahibi oluyoruz. Bundan sonra,

toplumsal bilginin gözü denetleyen mekanizmalara sinirsel olarak nasıl bağlandığını izlemeye başlayabiliriz. Ya da hormon düzeylerinin, özellikle de testosteronun hiyerarşiye katkılarını inceleyebiliriz."

İnsanlarda göz hareketlerinin izlenmesini konu alan birçok çalışma, devreye giren şeyin reflekse bağlı bir dikkat mekanizması olduğunu göstermiş durumda. Bu hareketi ne bilerek yapıyor, ne de baskılamaya çalışıyoruz. Ancak araştırmacılar, bunun bile tümüyle reflekse bağlı olmayabileceğini, araya bir yere toplumsal etkenlerin de sıkışıyor olabileceğini söylüyorlar.

Duke Üniversitesi Tıp Merkezi Basın Duyurusu, 22 Mart 2006